

A KOMPLEX INSTRUKCIÓS PROGRAM - A KIP

1. A Komplex Instrukciós Programról - röviden

A Komplex Instrukciós Program¹ olyan heterogén tanulói összetételű feltételező oktatási eljárás, amely eredményesen alkalmazható minden tanuló iskolai sikerességének megalapozásához. A csoportmunka-szervezésen alapuló tanítási módszert húsz éves kutatómunka eredményeként a Stanford Egyetem munkacsoportja fejlesztette ki E. Cohen és R. Lotan vezetésével. A módszer célja, hogy minden gyerek tudásszintje emelkedjen, és része legyen sikerélményben az osztálymunka során, valamint élet és tanulási esélyei jobbá váljanak.

A speciális kooperatív ismeretelsajátítási program jellemzője, hogy alkalmazása során a nevelés és oktatás kognitív, morális és affektív komponenseit egyformán fontosnak tartja, vagyis a tudományos-intellektuális, társadalmi-állampolgári és a személyiségfejlesztésre irányuló célok közül egyiket sem helyezi előbbre a többinél. A módszer komplexitása a tanulók személyiségének fejlesztéséhez szükséges tevékenységek együttes alkalmazását jelenti.

A Komplex Instrukciós Program alkalmazása egyrészt segíti a hátrányos helyzetű, tanulási nehézségekkel, hiányosságokkal küzdő tanulók felzárkóztatását, tanulás iránti motivációjukat erősíti. Másrészt a csoportfoglalkozások alatt a heterogén összetételű osztályokban a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül lehetőség nyílik a tanulók felkészítésére az együttműködési szabályokra, a felszín alatt megbúvó tehetségek kibontakoztatására, a sokféle, eltérő képességet megmozgató tananyag alkalmazásán keresztül. A feladatok alkalmasak a tanulóknak, hogy eltérő képességeikkel vagy eltérő problémamegoldó stratégiáikkal hozzájáruljanak a sikeres feladat-megoldáshoz, amely lehetőségek továbbfejlesztik a tanulók erősségeit, miközben újakra is szert tesznek. A feladatok összetettsége teret ad minden tanulónak a feladatokhoz, forrásanyagokhoz és eszközökhöz való hozzáférésre, amelyen keresztül a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek is alkalma nyílik a feladatok sikeres megoldására a csoportmunka során.

A pedagógus a KIP alkalmazása során megtanítja a gyerekeket a csoporton belüli együttműködési szabályokra, a meghatározott szerepek elsajátítására. A szerepek és együttműködési normák lehetővé teszik, hogy a tanár az órán a csoport egésze és a csoporttagok egyedi munkáját kövesse, valamint a csoportdinamikai folyamatokat megfigyelje.

A módszer egyik fontos hozadéka a tanári munka professzionális szintjének emelkedése.

Különlegessége, hogy komplex rendszer. Érinti a tanterv tiszteletben tartásával a tananyagot, feldolgozásának mikéntjét, az értékelést, a nyílt kommunikációt, az együttműködést a tanulók között a kiscsoportos munkával. A módszer a professzionális együttműködés minőségét javítja a pedagógusok között, ez pedig nélkülözhetetlen a sikeres alkalmazás során; különös tekintettel a módszer intézményesülésére. Csökkenti a pedagógusok kiégését (izraeli vizsgálatok igazolták), és örömmel, kihívással járó tanulási környezetet teremt a tanulóknak. A fegyelmi problémákat, az erőszakot, és agressziót mérsékli, kedvező hatással van az iskola szervezeti kultúrájára, belső klímájára. Végül, hangsúlyozni szeretném azt a jelentős hatását, hogy pozitív befolyása van a

---

¹ Complex Instruction Program / Komplex Instrukciós Program: interkulturális tanulási-tanítási módszer, heterogén összetételű tanulócsoporthoz számára az esélyek egyenlősége érdekében. Kidolgozta: Elisabeth Cohen és Rachel Lotan és munkacsoportja a Stanford Egyetem Tanárképző Intézetében (Kalifornia, USA)

tanulók önértékelésére, tanulási motivációjukra és eredményesen kezeli a csoporton belüli státuszproblémákat. Nem mellesleg színesíti a hazai módszertani palettát.

2. A KIP fő elemei

- ◇ Sokféle képességre épített tanítási egység, amely magas fokú gondolkodási képességet igényel a fő téma köré szervezett aktív csoportmunkára alapozva.
- ◇ Speciális instrukciós stratégia, amelyen keresztül a tanár felkészíti a tanulókat az együttműködési normákra, valamint azokra a szerepekre, amelyek saját csoportmunkájuk eredményes elvégzéséhez szükségesek.
- ◇ A tanuláshoz az egyenlő hozzáférhetőség biztosítása, felkészítés az osztályon belüli státuszproblémák felismerésére és kezelésére.

A kérdésvetetés és problémamegoldás fő ismérvei

- ◇ Konstruktív, nyitott végű feladatok.
- ◇ Csoporton belüli függőség (a tanulóknak szükségük van egymásra a feladat sikeres elvégzéséhez, megoldásához).
- ◇ Központi gondolkör (adott tanítási téma vagy témakör, amely köré a tevékenységek, feladatok rendeződnek).
- ◇ Többféle intelligencia, képesség alkalmazása

A tananyag feldolgozása során kiemelt szerep jut

- ◇ a tanulók kérdéskultúrájának,
- ◇ az információk hozzáférhetőségének,
- ◇ egyéni és csoportos válaszadásnak,
- ◇ motiváció arra, hogy a gyermekek egymás ismereteit is forrásként használhassák,
- ◇ a tanuló-tanár interakciónak,
- ◇ a tanulók közötti interakciónak,
- ◇ többféle képességet igénylő feladatoknak.

A program bevezetésének feltételei

- ◇ iskolavezető támogatása,
- ◇ a pedagógusok hozzáértése, képzettsége,
- ◇ forrásanyagok elérhetősége,
- ◇ kiscsoportos munkára alkalmas tantermi berendezés,
- ◇ eszközök, technikai feltételek biztosítása.

A pedagógusok motivációi

- ◇ szakmai kihívás,
- ◇ alkotómunka.

3. A KIP alapelvei

A módszer alkalmazása közben a program alapelveinek betartására fokozottan ügyelni kell. A módszer elvei között szerepel **a differenciált, nem megszokott, nem rutinszerű feladatok alkalmazása**, melyek minden esetben nyitott végű, több megoldást kínáló, sokféle, eltérő képességek mozgósítására alkalmas feladatokat jelentenek. A **hatalom (felelősség) megosztásának elve** magában foglalja az egyén felelősségét a saját és a csoport teljesítményéért és a csoport felelősségét az egyén teljesítményéért. A csoportfeladat igényli **az egymásrautaltság kialakítását és a csoporttagok kölcsönös támogatását**, mert amennyiben egy tanuló önállóan is képes lenne a feladat elvégzésére, elvesztené ösztönző szerepét a csoportmunkára.

Amennyiben a feladat sokrétű, színes, nyitott végű, sokféle képességet mozgósít, ha a feladat elvégzésére rendelkezésre álló idő korlátozott, ha a tanár a csoportmunka fontosságát meg tudja értetni a tanulókkal, a feladat sikeres végrehajtása biztosított.

A KIP 3 ALAPELVE

DIFFERENCIÁLT, NEM MEGSZOKOTT FELADATOK

- ◇ Nyitott végű, felfedezésre, vitakészség fejlesztésére alkalmas feladatok.
- ◇ A tanulási és szociális kompetenciák fejlesztésére alkalmas feladatok.

A HATALOM (FELELŐSSÉG) MEGOSZTÁSA

- ◇ A tanulók felelősek saját egyéni teljesítményükért.
- ◇ A csoport felelős az egyénnek nyújtott segítségért.
- ◇ A tanár segíti szükség esetén a csoporton belüli interakciót.
- ◇ A tanár felelőssége a tanulói semmittevés megakadályozása az összeállított feladatokon keresztül.

EGYMÁSRAUTALTSÁG

- ◇ A feladat megoldásához egy tanuló kevés.
- ◇ A feladat sikeres megoldásához együttműködésre, kölcsönösségre van szükség.
- ◇ A tanulók egymást ismeret-információ forrásként tekintik.
- ◇ A csoportmunka során természetes a segítségnyújtás- és kérés.
- ◇ A feladat megoldásához sokféle képesség szükséges, ehhez több tanuló képessége nélkülözhetetlen.

4. A hatalom megosztása – alapvető normák és szerepek

A tanulók ellenőrzése a normákon és a szerepeken keresztül történik. Ez azt jelenti, hogy a szerepek, normák biztosítják a tanóra szervezését, zökkenőmentes lebonyolítását. A szerepeken és normákon keresztül a tanár megosztja, delegálja „hatalmát”, illetékességének jelentős részét átadja a tanulóknak és a csoportoknak. Ez a felelősség megosztás juttatja a csoportokat és az egyént is ahhoz, hogy felelős legyen saját tanulásaért, a csoport munkájáért.

A közös munkában az alábbi együttműködési szabályok, normák betartása valósul meg:

- „Jogod van a csoporton belüli segítségkérésre bárkitől.”
- „Kötelességed segíteni bárkinek, aki segítségért fordul hozzád.”
- „Segíts másoknak, de ne végezd el helyettük a munkát.”
- „Mindig fejezd be a munkád, a feladatod.”
- „Munkád végeztével rakj rendet magad után.”
- „Teljesítsd a csoportban a kijelölt szereped.”

Sokféle képesség alkalmazása:

- Senki sem jó az összes képességben
- Mindenki jó valamely/néhány képességben
- Közülünk egyikünk sem olyan okos, mint mi együttesen

Tanulói szerepek:

- Segítő/facilitátor/kistanár
- Beszámoló
- Írnok - jegyzetelő
- Forrásfelelős
- Anyagfelelős
- Harmonizáló
- Mérés specialista – időmérő

A szerepek fontosak, de a tanár alkalmazkodva az életkori sajátosságokhoz vagy a saját szóhasználatához, a fent felsorolt szerepeket elsősorban mintaként használja, és szükség esetén változtat rajtuk, más szerepeket, vagy más megnevezést alkalmaz. A KIP adaptációja során az amerikaiak által használt, javasolt összes kifejezést, szerepet, normát a tapasztalatok alapján elemezni kell, és így kidolgozni a magyar iskolai gyakorlatban alkalmazható és működő változatot.

A szerepek és az együttműködési normák alkalmazása nélkülözhetetlen a zökkenőmentes csoportmunkához.

A szerepekhez kapcsolódó feladatok:

FACILITÁTOR/SEGÍTŐ/KISTANÁR

- Megbizonyosodik arról, hogy mindenki megértette a feladatot.
- A csoporthoz hívja a tanárt, ha kérdés vagy probléma merül fel.
- Együttműködésre készíti a csoport tagjait.
- Figyel, hogy mindenki aktívan részt vegyen a közös munkában.
- Segíti a részfeladatok megosztását, figyel azok elvégzésére.

RIPORTER/SZÓVÍVŐ

- Tájékoztatja az osztályt a csoport teljesítményéről, munkájuk eredményéről.
- Gondoskodik arról, hogy a többiek megértsék a csoport munkájának eredményét.

ÍRNOK/JEGYZETELŐ

- Feljegyzéseket készít a csoportban folyó vitáról, beszélgetésről.
- Összefoglalja a munka eredményét.
- Az írott jelentésbe belefoglalja mindenki hozzájárulását az eredményhez.
- Figyel arra, hogy társai is el tudják olvasni feljegyzéseit.

ANYAG/ESZKÖZFELELŐS

- Minden anyagot, eszközt biztosít a csoport munkájához.
- Összegyűjti a kiegészítő forrásanyagokat (pl.: szövegek, szótárak, folyóiratok, képek, amelyekre szüksége van a csoportnak).
- Bevonja az összes csoporttagot a munka előkészítésébe és a munkahely rendbetételére.

FORRÁSFELELŐS

- Figyelemmel kíséri a csoportfeladathoz tartozó forrásanyagokat.
- Segíti értelmezésüket, bevonva a csoport tagjait a megbeszélésbe.
- Követi az anyagok feldolgozását.

HARMONIZÁLÓ/ÖSSZHANGTEREMTŐ/RENDFELELŐS

- Segíti a nyitott csoportkommunikációt.
- Segít megoldani a csoportkonfliktusokat.
- Bátorítja a csoport minden tagját az aktív részvételre (pl.: kérdéseket tesz fel a feladattal, problémával kapcsolatban, tisztázást kér, figyelmesebb vizsgálódást kér, stb.).

IDŐMÉRŐ

- Gondoskodik az időkeretek betartásáról.
- Figyel arra, hogy senki ne használjon fel túl sok időt a többiek rovására a csoportbeszélgetés során.

A szerepek száma függ a csoportlétszámtól. Esetenként egy tanulónak lehet több szerepe is, illetve a fentiekén kívül más szerepek is előfordulhatnak (pl. időfelelős, konfliktuskezelő rendfelelős, stb.).

A szerepek rotációja fontos követelmény, mivel a különböző szerepeken keresztül mindenkinek meg kell tanulnia a munka irányítását, a beszámolást, a helyes, zökkenő- és balesetmentes munkavégzést, az idővel való gazdálkodást. Ezek mind a sikeres csoportmunka feltételei. Segítségükkel a társas készségek fejlődnek, amelyek végső soron a felnőtté válás fontos ismérvei is.

A kiscsoportos Komplex Instrukciós Program fejleszti az olyan hagyományos, alapkészségeket, mint az olvasás, írás és számolás.

5. Státuszkezelés

„A státuszjellemző egy tulajdonság (pl. nem, számítógépes szakértelem), amelyben az egyének különböznek és amivel kapcsolatban az emberek széles körben egyöntetűen meg vannak győződve róla, hogy nagyobb társadalmi érték és általános kompetencia társul a magasabb rangúhoz (férfi, számítógépszeni), mint az alacsonyabb rangúhoz (nő, kezdő számítógépes)” (Corell & Ridgeway, 2003).”

A státusz a tanulók között kialakult sorrendben elfoglalt hely.. Az tanulók osztályon belül elfoglalt helyéből különböző pedagógiai helyzetek adódnak, gyakran problémák, konfliktusok forrásai. A csoporton belüli státuszkülönbségek adódhatnak a tanulmányi eredmények alapján, a család szociális, anyagi hátterén, de az elfoglalt státusz eredhet a tanulók közötti társas viszonyokból. A népszerű, domináns személyekhez fűződő kapcsolatok közelségéből és távolságából. Azok a tanulók, akik a közösségből bármelyik okból kirekesztődnek, a csoport perifériájára kerülnek, gyakran vonakodnak részt venni a közös munkában, egyéni tanulmányi teljesítményük is elmaradhat a lehetségestől. Az osztályrangsor élén elhelyezkedő tanulók nagyobb befolyást gyakorolnak a csoport döntéshozatalára, gyakrabban kérik őket segítségadásra, és több alkalom jut véleményük kifejtésére, mint a rangsor alján elhelyezkedőknek.. A módszer egyik fontos gondolata: Aki többet beszél, többet tanul! Ennek megfelelően a szerepeken keresztül lehetővé válik minden tanuló számára, hogy ezekben kipróbálja és fejlessze magát.

A pedagógus az órai megfigyelései során összpontosít a csoportdinamikai folyamatokra, a kirekesztés vagy a dominancia megjelenésére a csoporton belül. Ezekre elsősorban a szerepekre és a normákra hivatkozva – közvetetten – reagál. Másik módja a beavatkozásnak a nyílt kommunikáció, amelyen keresztül felhívja a figyelmet az alacsony státuszú tanuló jó megfigyelésére, ötletére amellyel hozzájárult a csoport teljesítményéhez. A tanár pozitív szóbeli és csoport előtti értékelése segíti a tanuló teljesítményének elismerését a tanulók között. Ezzel hozzájárul az alacsony státusz mérsékléséhez, a tanuló csoporton belüli jobb elfogadásához.

Az alacsony státuszú tanulók aktív részvétele a csoportmunkában, a feladattal kapcsolatos beszélgetésekben, vitákban, bizonyítottan növeli a tanulók motivációját a tanulásban, többet tanulnak és emeli a közösségen belüli státuszukat azon keresztül, hogy tevékenyen hozzájárulnak a csoportfeladat megoldásához. Ez elvárás velük szemben a tanár és a társak részéről, valamint saját magukkal szemben is. Ezzel egyidejűleg hozzáférhetővé válnak számukra a feladatok, eszközök, forrásanyagok, egyenrangú tagjaivá válnak a csoportnak, osztoznak a közös felelősségben. Kompetensek a saját tanulásukban, és felelősek érte. Mindezeket a tanárnak folyamatosan, nyílt kommunikációval meg kell erősítenie. Ez a státuszkezelés – összpontosított figyelem a kiscsoportokon belüli dinamikára, a nyílt egyéni és csoport értékelésre.

Ismert tény az elvárás és az önbeteljesítő jóslat jelensége. Ezek alakulás jelentős részben múlik a pedagóguson. Olyan helyzet teremtése, amelyben az inkompetensnek tartott tanuló hozzáértőként jelenik meg, hozzájárul a feladat megoldásához javaslatával, ötletével, akár egy jó kérdéssel, fontos lépés javuló státusza felé a csoporton belül.

Az osztálytermi munka során a zavarok, fegyelmezetlenség forrása több esetben köthető státuszproblémához, mint gondolnánk. A pedagógiai munka során ezért kiemelten fontos, hogy

---

² Elizabeth G. Cohen & Rachel A. Lotan (2015): Csoportmunka – tervezés. Stratégiák heterogén összetételű osztályok számára. Kiadó: DEA - Digitális Esélyegyenlőség Alapítvány. (55. oldal)

felismerjük és azonosítani tudjuk a csoporton belüli státuszkülönbségeket. Magas státuszt érhet el a csoporton belül a jó sportoló, a legerősebb, a legvagányabb, a jó tanuló, a jó módú családból származó, a legnépszerűbb mókamester, akiknek meghatározó lehet a személyük a csoporton belül tartósan vagy bizonyos időszakokban, vagy eseményekhez kötötten. Az alacsony státuszú tanulók ritkán kerülnek a figyelem középpontjába, gyakran meg sem hallgatják őket, vagy leszólják ötleteiket, javaslataikat.

Az osztályokban a legmarkánsabb a tanulmányi és a társas státusz. Ezek erősíthetik egymást szerencsés esetben (magas tanulmányi és magas társas elfogadás). Kamaszkorban gyakran meghatározó a társas státusz, ez azt jelenti, hogy tanulók között a hatalmat és a presztízst a csoporton belül nem feltétlenül a jó tanulmányi eredmény biztosítja. Ilyen esetekben, amikor a fizikai erő, a szabályszegő magatartás, a vagányság a tekintély alapja a csoport számára, akkor negatív kapcsolat van a tanulmányi és a társas státusz között.

A csoporton belüli státuszproblémák felismerése, tudatosodása fontos tudás a pedagógus számára, és igazi kihívás ennek megfelelő kezelése. Ehhez ad kulcsot a KIP alkalmazása.

Az egyéni feladatokon keresztül a feladatok személyre szabása a fontos eleme a státuszkezelésnek és tehetséggondozásnak egyaránt. Az együttműködésen alapuló tanítási és tanulás stratégiákon belül a státuszkezelés az egyik megkülönböztető jellemző eleme a KIP-nek.

6. Az órai munka és a tananyag

A Komplex Instrukciós Program célja erősíteni és növelni a heterogén összetételű osztályokban a tanulók fogalmi megértését/tanulását. A KIP a tanárok és tanulók megváltozott szerepére, a tanulók közötti interakció gyakoriságára és a különböző státuszú tanulók egyenlő arányú részvételére épül. Ugyanakkor függ azoktól a csoportfeladatoktól, amelyeken a tanulók kiscsoportokban dolgoznak.

A KIP komplexitását tekintve az előzőekben már betekintést adtunk az alapelvekbe, a hatalom (hatáskör, illetékesség) megosztására a szerepeken és a normákon keresztül. Röviden bemutattuk a KIP egyik emblemikus elemét a státuszkezelést. Most áttérünk a tanulási-tanítási módszer tananyagot érintő részére, valamint az órai munka jellemzőire.

Az órai munka KIP esetében a kiscsoportos közös feladatmegoldáson alapszik. A csoportokat úgy alakítjuk, hogy elég kicsi legyen ahhoz, hogy tagjai részt tudjanak venni egy számukra elkészített nyitott végű feladat megoldásában. Elegendően legyenek ahhoz, hogy különböző képességeik mozgósításával a feladat megoldásához hozzá tudjanak járulni. A csoportmunka harmadik jellemzője, hogy közösen felelősséget vállalva, ismereteiket megosztva, tanári felügyelet nélkül képesek legyenek dolgozni. Jellemzője a heterogenitás. Eltérő képességű és státuszú tanulók dolgoznak együtt, segítve és kiegészítve egymást. A csoporton belüli munka- és felelősségmegosztást a szerepek, normák és a kistanár biztosítják.

A pedagógusok számára nagy kihívást jelent a megváltozott osztálytermi szerep a KIP alkalmazásakor. A közvetlen felügyelet helyett a közvetett kontroll (szerepek és normák) és a segítő, megfigyelő szerep a jellemző. Szükség esetén segíti a csoport munkáját (szerepfeladata, normára hívja fel a tanulók figyelmét), kérdést tesz fel, biztatja őket, hogy közösen gondolják meg a megoldási lehetőségeket, figyeljenek mindenki ötletére, javaslatára, beszéljék meg, stb. és csak végső esetben avatkozzék a csoport munkájába közvetlenül.

A csoportmunkát jellemzi az egymásrautaltság. A tagoknak szükségük van egymásra a feladat megoldásához. Különböző képességeik, tudásuk, eltérő világlátásuk, kezűgyességük, stratégiai

gondolkodásuk, elemző képességük jó alap az eredményes megoldáshoz. Előzetes ismereteik, tapasztalati tudásuk, gyakorlati érzékük mind lehetővé teszik, hogy forrásként is hozzájáruljanak a közös teljesítményhez.

Az órai munka szervezése

A Program alkalmazása során minden gyerek számára lehetőséget kell biztosítani szellemi képességeinek kibontakoztatására. A heterogén összetételű, hierarchikusan felépített osztályokban ez nagy kihívást jelent a tanár számára.

A pedagógusok kérdések sorával találják szemben magukat:

Ha átlagos szintű feladatok végrehajtását kérik az osztálytól, akkor szinte biztosak lehetnek abban, hogy azt nem minden tanuló tudja maradéktalanul értelmezni vagy végrehajtani. Ennek oka az lehet, megértési nehézség, az előadásnál, felelésnél szókincsbeli hiányosság.

Az a tapasztalat, hogy a tanárok néhány tanulót minden feladat elvégzésére alkalmasnak tartanak, egyes tanulókról pedig éppen az ellenkezőjét feltételezik. Ha ezen a téren a pedagógusok szemléletében változás következik be, akkor máris lépések történnek az esélyegyenlőség megteremtésére, a leszakadók felzárkóztatására. Ha egy tanuló a csoport munkájában kevésbé vesz részt, akkor a tananyag elsajátítása is kérdésessé válik.

A szocializáció helyszíne: az osztályterem

A KIP során a tanulók olyan heterogén összetételű csoport tagjai, amelyben a sokféle képességgel és különböző tudásszinttel rendelkező tanulók együttműködve, kreatívan és közösen oldanak meg kihívó csoportfeladatot.

A csoportmunka eredményességét a gyerekek közötti együttműködés és csoportfeladat, valamint az egyéni feladatok szintje jelzi. Ez a módszer természetesnek tartja, hogy a tanulók egymástól segítséget kérjenek, és egymásnak segítséget adjanak. Az együttműködés túllép a hagyományos értelemben vett interakción, amelyhez azonban szükség van a tanulásban lemaradt tanuló magáról alkotott, negatív önképének megváltoztatására, és arra is, hogy a pedagógusok, valamint társainak vele szemben fennálló elvárásai megváltozzanak.

A pedagógus feladata, hogy minél szorosabb együttműködésre és maximális teljesítményre ösztönözze a tanulókat. A gyerekekben ki kell alakítani az egyéni és a csoport fejlődéséhez szükséges ismeretszerzési eljárásokat, és azon kell munkálkodnia, hogy mind a csoport egészét, mind a csoport tagjait egyenként ellássa munkával a foglalkozás alatt.

A módszer bevezetésének kezdetén a pedagógus feladata a csoportmunka szabályainak, normáinak kialakítása és a tanulóban ezek tudatosítása, biztonságos alkalmazása és alkalmazásuk fontosságának felismerése.

A feladatokat úgy állítják össze, hogy mindenkinek alkalma legyen képességeinek a kibontakoztatására, a csoportmunkában való aktív részvételre.. A csoportfeladat megoldása során a többféle képességet megmozgató nyitott végű csoportfeladatok biztosítják a ismeretekhez, forrásanyagokhoz és eszközökhöz való egyenlő hozzáférést a csoport tagjai számára. A tanár a KIP-es óra alatt a kiscsoportokon belüli történéseket (csoportdinamika) kíséri figyelemmel és készít feljegyzést azokról, a későbbi visszajelzések érdekében. Vannak helyzetek azonban, amelyek azonnali nyílt visszajelzést igényelnek.

A képességek sokfélesége

A pedagógus a nyitott végű csoportfeladat megfogalmazása során az összes feladat elvégzéséhez szükséges képességet figyelembe veszi, és törekszik, hogy azok alkalmazására ösztönözze a tanulókat. Tudatosítják a tanulóknak, hogy nincs közöttük olyan, aki mindenhez egyformán kitűnően ért, és azt, hogy mindenki talál olyan feladatot, amellyel hozzájárul a csoportfeladat sikeres elvégzéséhez.

Jobb képességű gyerekek a csoportmunkában

A feladatok minden tanuló számára, beleértve a jobb képességűeket is, kihívást jelentenek. A csoportmunka elveinek és módszereinek érvényesítése és betartása érdekében a gyerekek – a tehetségesebbek is – tudják, hogy minden tanuló tevékenységére szükség van a feladatok időben történő megoldásához, a sikeres munkavégzéshez.

A feladatok sikeres teljesítése minden tanulótól megkívánja képességeik mobilizálását, amelynek során a jobb képességű tanulóknak is alkalmuk lehet rejtett, szunnyadó képességeik fejlesztésére. A tehetséges, jó képességű tanulók számára az együttműködési, a társas készségek fejlesztése jelent kihívást.

Néhány szülő attól tart, hogy a gyengébb tanulmányi eredményt felmutató gyerekek gyakoribb szerephez jutása csökkentheti saját gyermekük órai munkában való részvételét, tanulási teljesítményét. A Programban azonban ettől nem kell tartani, mivel a feladatok mindenkinek szólnak, lehetővé téve az eltérő képességű gyerekek aktív részvételét a munkában.

A jobb képességű tanulók invenciózusabb kezdeményezései, sokoldalúbb érdeklődése, erősebb tanulási motiváltsága – a csoporttörténekek belső dinamikája következtében – a tanulásban lemaradtakra is motiválóan hatnak. A kiválóságot nem valamiféle kiváltságként, hanem a gyengébbekkel való törődés, együttműködés kötelezettségeként kell értelmezni, amely az együttműködésen alapuló ismeretsajátítás egyik segítője.

A heterogén csoportban dolgozó jó képességű, tehetséges gyerekek számára a fejlődés útját a széleskörűen alkalmazott csoportmunka, valamint a differenciált egyéni feladatok jelentik.

A pedagógus számára nagy szakmai kihívás, hogy a csoportfeladat az eltérő státuszú, képességű és tudású tanulóknak egyaránt lehetőséget adjon képességeik fejlesztésére, érdeklődésük, tanulási motivációjuk felkeltésére, megtartására.

Hagyományos csoportmunka kontra Komplex Instrukciós Program

Az első kérdés legtöbbször az, hogy miben különbözik ez a módszer a többi csoportmunkán alapulótól.

Az összes csoportban végzett munkaforma az önálló és sokoldalú képességek kibontakoztatását segítő tevékenység, amely az egyéni képességek fejlesztésére nagy hangsúlyt fektet. Alkalmazásuk során a tanterv követelményeinek eleget téve, a tanítási-tanulási folyamat izgalmasabbá, kalandosabbá, kihívóbbá válik. Az együttműködésre alapozott különböző tanulási formák gyakran csak a különböző, változatos munkaszervezést tartalmazzák. Itt meg kell jegyezni, hogy ezek gazdag tárháza változatosságot jelent és igen fontos az egyirányú kommunikációra épülő, tanár központú ismeretátadással szemben.

A KIP komplexitása érinti:

- a törvény által meghatározott tananyag (egységek) átalakítását nyitott végű csoportfeladattá (ez kreatív tanári alkotómunkát igényel),

- a feladathoz szükséges képességek számbavételét (tudatos pedagógiai tervezés),
- az óra szervezését, kiscsoportos munka feltételeinek biztosítását (terem berendezés),
- pedagógiai kihívás a csoportok heterogén összetételének kialakítása
- az egyéni feladatok megfogalmazását (a nyitott végű csoportmunkára épülés; a tanulók egyéni felkészültségének, képességének ismerete/figyelembe vétele)
- értékelést, visszajelzést csoportnak, egyénnek
- csoportdinamikai események azonosítását, reflexiót egyénnek, csoportnak (egyidejűleg, vagy utólagosan)
- tanári szerepet - segítő, támogató, de nem domináló
- az osztály társas viszonyinak ismeretét
- a tanulók egyéni képességeinek, ismeretét. Társas viszonyokban való tájékozottságot
- a tanulási folyamat egészének elemzését, értékelést
- önreflexiót.

A Program kötelező elemei

- ◇ **Nyitott végű csoportfeladatok**, amelyek közös megbeszélést, és döntést igényelnek a csoport tagjaitól. A feladatnak több jó megoldása lehetséges.
  - nincsen előre leírt/elvart megközelítés a kérdéshez, problémához,
  - a heterogén összetételű csoport többféleképpen oldhatja meg a feladatát, gazdag problémamegoldó stratégiát alkalmazva,
  - csoporttagok használják sokféle képességüket és ismereteiket, tapasztalati tudásukat,
  - egymást forrásként használják az megoldások kidolgozásához, gondolataik hatékony kommunikálásához, állításaik igazolásához.
  - A témát különböző perspektívából vizsgálják.
- ◇ **A tananyag egy központi téma, gondolat köré történő csoportosítása**
A KIP oktatási egység mindig egy központi fogalom köré szerveződik, amely lehet egy „Nagy Gondolat” vagy egy ismeretelméleti kulcskérdés. Ez a tanítási óra, egység témája, központi fogalma, vagy kérdése.
- ◇ **Csoporton belüli függőség**
A csoporton belüli függőség azt jelenti, hogy a nyitott végű feladatot a csoport tagjai csak közösen (sokféle képességet alkalmazva) képesek elvégezni a rendelkezésre álló idő alatt (45 perc, vagy dupla óra). „Senki nem készült el, amíg mindenki be nem fejezte a rá jutó munkát!” Ennek az egymásra utaltságnak meghatározó jelentősége van az együttműködés hatékonyságára.
- ◇ **Sokféle képesség fejlesztése**
A státuszprobléma kezelését segíti a sokféle intellektuális képesség tudatos figyelembevétele a csoportfeladatok megtervezése során. A KIP nyitott végű csoportfeladatainak során alkalmazott tevékenységek eltérőek a hagyományos osztálytermi munka során végzettektől. A csoporton belüli interaktivitás és a sokféle képesség mozgósítása teljesen más stratégia az ismeretszerzést és képességfejlesztést tekintve.
- ◇ Az **eltérő csoportfeladatok** alkalmazásán keresztül lehetővé válik a feldolgozásra kerülő tananyag rész (tanítási egység) többoldalú megközelítése.

- ◇ Képességekben és a csoporton belüli státusz tekintetében is **heterogén tanulói csoportok** kialakítása.
- ◇ **Normák és szerepek** alkalmazása és azok **kötelező rotációja**.
- ◇ Ajánlott a KIP tanulás-tanítási módszer alkalmazása az évi kötelező tanítási órák 15-20 %-ban. Szerencsés és hatékony, ha az egy osztályban tanító pedagógusok, minél szélesebb köre alkalmazza rendszeresen a módszert.
- ◇ A tanár irányító szerepének tanulókra történő „átruházása”, megosztásán keresztül a hagyományos tanári szerep segítői szerepre változik ezeken az órákon.

Eszközök

Feladatlap:csoport és egyéni.

A csoportfeladatok megoldása közben a tanulóknak tisztában kell lenniük azzal, hogy övék a teljes felelősség a feladat elvégzésére és a végső eredmény megalkotására.

Az egyéni feladatlap az egyik legfontosabb eleme annak, hogy biztosítsuk és segítsük az egyéni képességek fejlesztését. Az egyéni feladatlapon keresztül győződhetünk meg arról is, hogy az adott tananyagrészen mennyire jártas a tanuló, a legfontosabb fogalmak, ismeri és érti-e az adott témával kapcsolatos problémát.

A hagyományos tananyagok az olyan munkát segítik, mint az olvasás, írás, válasz kérdésekre, számolás, vagy tesztek kitöltése. A párokban, hagyományos kiscsoportokban végzett munka is többnyire követi a fenti gyakorlatot, de mégsem válik valódi csoportfeladattá. A KIP sajátos kapcsolatot teremt az elsajátítandó tananyag és annak feldolgozása között (komplexitás).

A KIP egyik nehéz feladata a tanár számára a tananyag kiválasztása mellett, a feladatok a KIP módszerének, kritériumainak megfelelő összeállítása, megfogalmazása. Ehhez a munkához ad segítséget a következő kritériumrendszer, amelynek alapján ellenőrizhetjük, értékelhetjük saját vagy kollégánk által összeállított óra vagy tanítási egység anyagát, feladatait. Az ellenőrzést egyénileg és munkacsoportokban is érdemes elvégezni. Különösen a módszer bevezetésekor fontos a közös konzultáció (professzionális együttműködés).

CSOPORT FELADATLAP a kiscsoportok részére: a csoportfeladatok instrukcióit tartalmazza, azokat a megvitatandó, megbeszélendő kérdéseket, amelyek a forrásanyaggal, valamint a csoport végső teljesítendő feladatával kapcsolatosak.

EGYÉNI FELADATLAP: csoportfeladatra épülő, egyéni képességekhez mért, differenciált feladatok, amelyen minden tanuló egyénileg számol be tudásáról.

FORRÁS ANYAG, háttér információk: hang vagy videó anyag, képek stb.

ESZKÖZÖK: olló, ragasztó, vonalzó, magnó, mérőszalag, mérőedények, festék, filcek, tudományos laboratóriumi eszközök stb. A csoportfeladat sajátosságainak megfelelő eszközökről van szó természetesen.

A következő részben a KIP tananyag tervezésénél és megfogalmazásánál ajánlott ellenőrző kritériumrendszer olvasható. A kritériumrendszer részletesen kitér azokra az elemekre, amelyek mentén az elkészített feladatlapokat ellenőrizhetjük: mennyire felel meg a KIP követelményeinek.

- ◇ kellően felkelti-e a Nagy Gondolat a tanulók érdeklődését?
- ◇ nyitott végű-e a csoportfeladat?
- ◇ elegendő és változatos tevékenységekre sarkallja-e a tanulókat, hogy képességeiket fejlesszék?
- ◇ a tevékenységek és a feladat ad-e lehetőséget arra, hogy minden csoporttag aktívan részt vegyen a munkában?
- ◇ az egyéni feladat megoldásához nélkülözhetetlen-e a csoportmunka és a forrásanyagok ismerete?

Természetesen az ellenőrző kérdések mindegyike nem felel meg minden feladatnak, de tájékoztat arról, hogy jól állítottuk-e össze a csoportfeladatot és az egyéni. Az ellenőrző szempontokat önellenőrzésre is használhatjuk, de hasznos a professzionális együttműködés keretében, ha közösen elemzünk egy KIP tanóraára készített óravázlatot.